

Classica et Christiana, 6/2, 2011

**MEDICAE Y OBSTETRICES EN LA EPIGRAFÍA LATINA
DEL IMPERIO ROMANO. APUNTES EN TORNO
A UN ANÁLISIS COMPARATIVO**

Mª Ángeles ALONSO ALONSO
(Departamento de Ciencia Históricas, Universidad de Cantabria)

Abstract: *The identification of the activities which were carried out by women designed as medicae and obstetrices in the Latin epigraphy is a problem that previous scholars have already pointed out. In this paper, by means of epigraphic analysis of Latin inscriptions, we aim to discuss whether both terms, medica and obstetrix, may refer to the same profession.*

**MEDICAE ȘI OBSTETRICES ÎN EPIGRAFIA LATINĂ A
IMPERIULUI ROMAN. NOTE PENTRU O ANALIZĂ
COMPARATIVĂ**

Rezumat: *Identificarea activităților care au fost efectuate de femei ca medicae și obstetrices în epigrafia latină este o problemă pe care savanții anteriori le-au subliniat deja. În această lucrare, prin intermediul analizei epigrafice a inscripțiilor în limba latină, ne propunem să discutăm dacă ambii termeni, medica și obstetrix, se pot referi la aceeași profesie.*

**DRAMMA PRIVATO E DRAMMA PUBBLICO NELLA
PRIMA E NONA BUCOLICA DI VIRGILIO**

Nicoletta Francesca BERRINO
(Università di Bari Aldo Moro)

Abstract: *The first and ninth Vergil's eclogue reveal the private drama of the poet, common, however, to his contemporaries. Therefore Vergil's private case, inserted in the amplest context of the civil wars, reports a collective drama.*

**DRAMA PRIVATĂ ȘI DRAMA PUBLICĂ ÎN PRIMA ȘI A
NOUA BUCOLICĂ A LUI VERGILIU**

Rezumat: *prima și a noua eclogă a lui Vergil dezvăluie drama privată a poetului, comună, însă, contemporanilor săi. Prin urmare, cazul lui Vergil privat, introdus în contextul mai amplu al războaielor civile, se raportează la o dramă colectivă.*

CIÒ CHE BARDESANE VENNE A SAPERE SULL'INDIA

Nicola BIFFI
(Università di Bari Aldo Moro)

Abstract: *The information on the Indian wise men received, according to Bardesane, from an Indian delegation visiting the emperor Heliogabalus, is already almost totally present in the written tradition dating back to the historians of Alexander the Great. This suggests that the Syrian theologian didn't need a new informer to spread in turn such information (and also to doubt the historicity of the Roman Emperor's Indian embassy).*

CEEA CE BARDESANE ȘTIA DESPRE INDIA

Rezumat: *informația despre bărbații înțelepți indieni primită, în conformitate cu Bardesane, de la o delegație indiană care l-a vizitat pe împăratul Heliogabalus, este deja prezentă aproape în totalitate în tradiția scrisă datând de la istoricii lui Alexandru cel Mare. Acest lucru sugerează faptul că teologul sirian nu a avut nevoie de un nou informator pentru a vehicula această informație (și, de asemenea, de a pune sub semnul îndoielii istoricitatea ambasadei indiene la împăratul roman).*

ECHI DI SAPIENZA PAGANA NEL DE NABUTHAE HISTORIA DI AMBROGIO

Teresa BUCCI
(Università di Bari Aldo Moro)

Abstract: *While explaining the biblical story of poor Nabot deprived of his little vineyard by the greedy king Achab (3 Reg. 21), in De Nabuthae historia, and, in particular, in the incipit, which sounds especially meaningful because it contains almost all the themes examined in detail in the following sections, Ambrose deals with the antithesis between poverty and wealth. This theme of ancient philosophical derivation, amply discussed by Stoics and Cynics in the past, is now reinterpreted, by Ambrose, according to the Christian evangelic message. So, in order to face one of the worst and most deep-rooted evils, Ambrose declares and demonstrates by examples two eternal verities: the equality of all men and the vanity of worldly goods.*

ECOURI ALE ÎNȚELEPCIUNII PĂGÂNE ÎN DE NABUTHAE HISTORIA A LUI AMBROSIUS

Rezumat: *În timp ce explica povestea biblică a săracului Nabot lipsit de via sa de lacomul rege Achab (3 Reg. 21.), în De Nabuthae Historia și, în special, în incipit, care sună mai ales semnificativ, deoarece conține aproape toate temele examinate în detaliu în următoarele secțiuni, Ambrozie se ocupă cu antiteza dintre*

sărăcie și bogăție. Această temă de proveniență filosofică antică, amplu discutată de stoici și cinici în trecut, este acum reinterpretată, prin Ambrozie, conform mesajului evanghelic. Astfel, pentru a face față unuia dintre cele mai grave și mai adânc înrădăcinate rele, Ambrozie declară și demonstrează prin exemple două adevăruri eterne: egalitatea tuturor oamenilor și vanitatea bunurilor lumesti.

THE ARCHAEOLOGICAL TOPOGRAPHY OF THE BAY OF KOTOR (BOKA KOTORSKA)

Marija BUZOV
(Institute of Archaeology, Zagreb)

Abstract: *This paper is a contribution to the study of the archaeological topography of the Bay of Kotor (Boka Kotorska). The Bay of Kotor, presently forming part of the State of Montenegro, is a natural and cultural monument of the Adriatic, as well as the Mediterranean sea. It stands out as a specific natural entity, marked by a complex social development and recognizable for its unique cultural landscape, which was shaped through centuries.*

The archaeological topography of Boka is particularly interesting due to the fact that life flourished in a relatively small area from prehistory to the present day. Based on our current knowledge we can say that, in addition to the most important stratified site in Boka-Risan, with its rich layer from antiquity – there is a series of archaeological sites that complement the archaeological topography of the Boka Kotorska bay.

Risan is the most important stratified archaeological site in Boka, with a rich layer from antiquity. The remains of monumental architecture, a necropolis, pottery, coins, mosaics, glass, architectural fragments built as spolia into later buildings, speak of luxury, but also about the life of the town and its inhabitants. There are positions in present-day Risan with in situ archaeological finds, where movable archaeological finds were discovered and where new finds can be expected. Systematic archaeological investigations and excavations did not start yet in the entire zone of the present-day town, except in the Carine area. There is also a documented underwater archaeological site in Risan with finds of sunken ships with their cargoes – amphorae, as well as a segment of Illyrian-Cyclopean walls, presently under the sea.

TOPOGRAFIA ARHEOLOGICĂ A GOLFULUI KOTOR (BOKA KOTORSKA)

Rezumat: *Aceasta lucrare este o contribuție la studiul de topografie arheologice a Golfului Kotor (Boka Kotorska). Golful Kotor, care face în prezent parte din statul Muntenegru, este un monument natural și cultural de la Marea Adriatică, precum și la Marea Mediterană. Se distinge ca o entitate naturală specifică, marcată de o dezvoltare socială complexă și ușor de recunoscut pentru peisajul său cultural unic, care s-a format de-a lungul secolelor.*

Topografia arheologică a regiunii Boka este deosebit de interesant, datorită faptului că viața a înflorit într-o zonă relativ mică din preistorie până în prezent. Pe baza cunoștințelor noastre actuale, putem spune că, alături de situl stratificat cel mai important din Boka-Risan, cu niveluri bogate din antichitate, există și alte situri arheologice, care completează topografia arheologică a Golfului Boka Kotorska.

Risan este cel mai important sit arheologic stratificat din Boka, cu un nivel bogat din antichitate. Resturile de arhitectură monumentală, o necropolă, ceramica, monedele, mozaicurile, sticla, fragmentele arhitecturale utilizate ca spolia în clădiri mai târzii vorbesc de lux, dar și despre durata de viață a orașului și a locuitorilor săi. Există și astăzi descoperiri arheologice in situ la Risan, dar și descoperiri arheologice mobile, fiind de așteptat și altele. Investigațiile arheologice sistematice nu au început în întreaga zonă a orașului actual, cu excepția zonei Carine. Există, de asemenea, un sit arheologic subacvatic documentat în Risan cu descoperiri de nave scufundate cu încărcătura lor - amfore, precum și un segment de pereți iliri ciclop, în prezent sub mare.

UN SIGILIU PALEOCREȘTIN DE LA NOVIODUNUM

Costel CHIRIAC
(Institutul de Arheologie Iași)

Abstract: A Palaeo-Christian Seal from Noviodunum

The author presents a so-named „ commercial seal” made in lead, with only one stamped face and conical cross-section (figs. 2-3). The seal was discovered few years ago on the Danube’s shore near the ancient Roman and Byzantine town and fort from Noviodunum (today Isaccea, Tulcea county- see fig. 1).

The stamp of the seal shows the image of the Good Shepherd with the lamb behind back (Agnus Dei). It is a typical palaeo-Christian scene, very common in the Roman Empire during the 3rd-5th centuries (see the illustrations, figs. 4-13). The seal is to be dated in the 4th century and is a proof of the Christian life and propaganda of the Oriental Church towards the urban and military centres from the Lower Danube in Scythia Minor, after Diocletian’s persecutions. The seal is a product of the economic and commercial towns from Asia Minor and used for sealing merchandises.

Technical data: weight = 5,28 g., diameter = 13 mm.

A PALAEO-CHRISTIAN SEAL FROM NOVIODUNUM

Rezumat: Autorul prezintă un așa-numit sigiliu comercial făcut din plumb, cu o singură față ștampilată conic și secțiune transversală (fig. 2-3). Sigiliul a fost descoperit acum câțiva ani pe malul Dunării, în apropierea vechiului orașul roman și bizantin și a fortului de la Noviodunum (azi Isaccea, jud. Tulcea - a se vedea figura 1.).

Ștampila sigiliului prezintă imaginea Bunului Păstor cu miel pe spate (Agnus Dei). Este o scenă tipic paleocreștină, foarte frecventă în Imperiul roman

în secolele III-V (a se vedea ilustrațiilor, fig. 4-13). Sigiliul este datat în secolul al IV-lea și este o dovadă a vieții creștine și a propagandei Bisericii orientale față de centrele urbane și militare de la Dunărea de Jos din Scythia Minor după persecuțiile lui Dioclețian. Sigiliul este un produs al orașelor economice și comerciale din Asia Mică și a fost folosit pentru etanșizarea mărfurilor.

Date tehnice: greutate = 5, 28 g., diametru = 13 mm.

METAFORA CORABIEI ÎN OPERA LUI IOAN HRISOSTOM

Tincuța CLOȘCĂ
(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași)

Abstract: *The ship, as a symbol of salvation, appears both in the Bible and in the secular Greek and Latin literature. In the Late Antiquity, Christian and pagan authors have taken over this symbol, giving it a larger significance. I intend by this study to give a thorough analysis of the ship metaphor as it appears in the work of John Chrysostom. Like many other ecclesiastical Greek and Latin writers of the fourth century, John Chrysostom often used the ship metaphor in his sermons in order to reveal the truths of Christian religion in order to make them more accessible to his listeners and to turn them to a life style closer to the Christian demands. In John Chrysostom's writings, the ship works not only as a symbol of the Church, but it is also a symbol of the Christian moral virtues, of the soul, of biblical characters and of the Universe.*

SHIP METAPHOR IN THE WORK OF JOHN CHRYSOSTOM

Rezumat: *Corabia, ca un simbol al mântuirii, apare atât în Biblie cât și în literatura seculară greacă și latină. În Antichitatea târzie, autorii creștini și păgâni au preluat acest simbol, dându-i o semnificație mai largă. În acest studiu, intenționez să realizez o analiză a metaforei corabiei în opera lui Ioan Gură de Aur. Ca mulți alți scriitori bisericești greci și latini din secolul al IV-lea, Ioan Gură de Aur a folosit de multe ori metafora corabiei în predicile sale, cu scopul de a dezvălui adevărurile religiei creștine, de a le face mai accesibile ascultătorilor săi și de a le transforma într-un stil de viață mai aproape de valorile creștine. În scrierile lui Ioan Gură de Aur, corabia este folosită nu numai ca un simbol al Bisericii, dar și ca un simbol al virtuților creștine, al sufletului, al unor personaje biblice și al Universului.*

DU BAS-EMPIRE AUX TEMPS MODERNES: TEMPLIERS ET HÉRÉSIES

Daniel De DECKER
(Chercheur honoraire auprès de
l'Université de Bielefeld /Allemagne)

Abstract: *The present contribution starts from king Philipp's rapid elimination of the Templars knights from French territories and focuses on the concept of "holy war" as we have known from the Late antiquity, when leaders of nations, following the old traditions of the Roman Empire spread a «bellum iustum», as Augustine called it. This aspect presents interesting analogies with forms found in islamic jihad and its intolerance towards people belonging to very closed communities (especially those characterized by esoteric, mystical, philosophical or religious inspiration). They are naturally and commonly considered by some state authorities, as well by common opinion, to be substantially deeply asocial and not assimilable, therefore heretical, much like magicians, sorcerers or rebels, in a word, «bandits»!*

DE LA IMPERIUL TÂRZIU LA TIMPURILE MODERNE: TEMPLIERII ȘI EREZIILE

Rezumat: *Contribuția de față pornește de la eliminarea rapidă de către regele Philipp a cavalerilor templieri din teritoriile franceze și se concentrează pe conceptul de "război sfânt" așa cum a fost cunoscut în Antichitatea târzie, când, urmând vechile tradiții ale Imperiului roman, Augustin l-a numit "bellum iustum". Acest aspect prezintă interesante analogii cu forme găsite în jihadul islamic și intoleranța sa față de persoanele aparținând unor comunități foarte închise (în special cele caracterizate ca fiind de inspirație ezoterică, mistică, filosofică sau religioasă). Ele sunt în mod natural și frecvent considerate de către unele autorități de stat, precum și de opinia comună, ca fiind în mod substanțial profund asociale și neasimilabile, prin urmare, eretice, la fel ca magicienii, vrăjitorii sau rebelii - într-un cuvânt, «bandiți»!*

NOTE DE ARHEOLOGIE CREȘTINĂ. 7. DESPRE O GEMĂ GNOSTICĂ DE LA GARVĂN/DINOGETIA (MOESIA INFERIOR)

Nicolae GUDEA
(Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca)

Abstract: *The author brings into discussion a gnostic gemstone discovered in the corner tower of the Roman Fort at Garvăn/Dinogetia. The discoverer, Gh. Ștefan, published the gemstone, identified the representation (Abraxas), dated it for the 3rd century in accordance with the archaeological context, but he did not clarify the text from the avers and reverse of item. Neither the researchers of Christianity from Dobrogea and Bucharest succeeded to do it during the decades following the publication (Barnea 1954; Barnea 1979; Barnea 1984; Florea-Rădulescu 1995; Popescu 1976; Lungu 2000; Zugravu 1999).*

In the present note the author gives an interpretation, both gnostic and christian, of the text from the avers of the gemstone. The text comprises the name

of the God (Abraxas), a group of typical vowels (AEIOYW), a part of a Christian formula (eirene ten emin), the IAW symbol and a prayer (Kyrie bouthe Niketa aner). The note done so for means a start in the further study of the mentioned item.

**NOTES OF CHRISTIAN ARCHAEOLOGY.
7. ABOUT A GNOSTIC GEMA FROM
GARVĂN/DINOGETIA (MOESIA INFERIOR)**

Rezumat: *Autorul aduce în discuție o piatră prețioasă gnostică descoperită în turnul de colț al castrului roman de la Garvăn / Dinogetia. Descoperitorul, Gh. Ștefan, care a publicat gema, a identificat reprezentarea (Abraxas) și a datat-o în secolul III-lea, conform contextului arheologic, dar el nu a clarificat textul de pe avers și revers. Nici cercetătorii creștinismului din Dobrogea și București nu au reușit să facă acest lucru în deceniile următoare publicării (Barnea 1954; Barnea 1979; Barnea 1984; Florea-Rădulescu 1995; Popescu 1976; Lungu 2000; Zugravu 1999).*

În prezenta notă, autorul oferă o interpretare, atât gnostică cât și creștină, a textului de pe aversul gemei. Textul cuprinde numele lui Dumnezeu (Abraxas), un grup de vocale tipice (AEIOYW), o parte a unei formule creștin (eirene ten emin), simbolul IAW și o rugăciune (Kyrie bouthe Niketa aner). Nota înseamnă un început pentru studiul viitor al obiectului menționat.

**LA PRÉTENDUE «ASSEMBLÉE» DE JERUSALEM
(AC 15). ENQUÊTE PRÉLIMINAIRE EN VUE
D'UNE RÉVISION DU DOSSIER**

Attila JAKAB
(Université Eotvos Budapest)

Abstract: *After the church historiography the first “apostolic” council was organised with the participation of the apostles in Jerusalem in 48 AD. But this date is very problematic. The story of the Acts of the Apostles 15 is different from what Paul said in the Letter to the Galatians 2,1-10. What is the true? This study examines the question and proposes a new solution: a reunion between in the one hand the apostles John, James and Peter, and in the other hand Barnabas and Paul; before 43/44 AD. Shortly after James, the brother of the Lord takes the direction of the community in Jerusalem. The next 20 years will be marked by the conflict between two very distinguished and incompatible conceptions about the conversion of the pagans: that of the Paul and that of the James. Probably the early beginnings of Christian history must be revisited.*

**PREȚINSA «ADUNARE» DE LA IÉRUSALIM
(AC 15). ANCHETĂ PRELIMINARĂ ÎN VEDEREA
REVIZUIRII DOSARULUI**

Rezumat: În istoriografia bisericească se consideră în mod obișnuit că primul „conciliu” a avut loc cu participarea apostolilor la Ierusalim în 48 d.C. Problema principală a reuniunii era: păgânii care îmbrățișează credința că Isus din Nazaret este Hristos și Fiul lui Dumnezeu trebuie sau nu să respecte toată legea mozaică, inclusiv prevederile legate de circumcizie? Faptele Apostolilor 15 și Scrisoarea către Galateni 2,1-10 sunt considerate, de obicei, ca două relatări ale aceluiași eveniment, deși, la începutul secolului XX, Adolf von Harnack remarca deja că relatările sunt greu de conciliate. Unde este deci adevărul istoric? Articolul de față, care analizează problema dintr-un punct de vedere istoric, încearcă să răspundă la această întrebare. În primul rând, se referă la începuturile comunității din Ierusalim, când conducerea era în mâinile celor Doisprezece, iar Petru, Iacov și Ioan (fiu lui Zebedeu) ocupau un loc predilect. Misiunea printre păgâni, care a început după martiriul lui Ștefan (30/31 d.C.), a culminat la Antiohia pe la sfârșitul anilor 30. Această misiune a fost aprobată de cei Doisprezece. Între timp însă, la Ierusalim, importanța și puterea tendinței radicale iudeo-creștine, conduse de Iacov, fratele Domnului, care cerea observarea legii mozaice în întregime, au crescut. Persoane aparținând acestei tendințe au provocat neînțelegere în comunitatea din Antiohia. Barnaba și Pavel au fost trimiși la Ierusalim pentru a clarifica situația. Articolul susține ideea că întâlnirea – care a scutit pe păgâni de observarea Legii – a avut loc într-un cadru privat între Petru, Iacov, Ioan, Barnaba și Pavel în 42/43. Deci Iacov din Faptele Apostolilor și din Scrisoarea către Galateni nu este deloc fratele Domnului, ci Iacov (cel Mare), fiul lui Zebedeu. Autorul presupune că persecuția declanșată de regele Irod Agrippa I (41–44) în 43/44 (execuția lui Iacov și Ioan, întemnițarea lui Petru) este, foarte probabil, legată de hotărârea reuniunii. Afirmă, chiar, că nu este deloc exclus că Iacov, fratele Domnului, să fi jucat un rol important în declanșarea persecuției, care a decapitat comunitatea din Ierusalim. În orice caz, în acest moment, Iacov, fratele Domnului, a preluat conducerea la Ierusalim, iar Petru, rămas în viață, dispăre din istoria creștinismului timpuriu. Influența lui Iacov va fi atât de puternică, încât Pavel – apărătorul unei misiuni creștine universale fără condițiile Legii – va fi obligat să părăsească Antiohia (spre 45). Următoarele două decenii ale creștinismului vor fi marcate de confruntarea dintre cele două viziuni opuse: cea a lui Iacov, fratele Domnului (+62), și cea a lui Pavel, fapt care implică, poate, reconsiderarea problemei începuturilor istoriei creștine.

INCONTRI DI POPOLI E PROVE DI CONVIVENZA (III/V SECOLO)

Elena MALASPINA
(Università Roma Tre)

Abstract: Contemporary evidences show some Roman reactions to the stay of foreigners inside the empire: it was, especially from the age of Diocletian, a presence no longer individual only, but of families and ethnic groups. Closer proximity spread between Romans and groups of foreign extraction who were in-

troduced into the empire for both military and demographic-economic needs. Between 4th and 5th century, immigration of many tribes into the Roman territory assigns to them a deciding role, inside troubled institutions; therefore, the impact of these people on the Roman public opinion grew stronger. Thus, we can discern several stages (from exclusion to inclusion and then living together), before starting some integration of different groups (especially since the 6th century).

INTÂLNIRI DE POPOARE ȘI DOVEZI DE CONVIETUIRE (SECOLELE III/V)

Rezumat: *dovezi contemporane arată anumite reacții romane la așezarea străinilor în interiorul imperiului: în special din epoca lui Dioclețian, a fost nu doar o prezență individuală, ci a unor familii și grupuri etnice. Proximitatea mai strânsă dintre romani și grupurile de origine străină care au fost introduse în imperiu s-a făcut atât din nevoi militare, cât și demografico-economice. Între secolele IV și V, imigrația a numeroase triburi pe teritoriul roman a dus la atribuirea unui rol decizional în interiorul tulburat; prin urmare, impactul acestor persoane asupra opiniei publice romane a crescut puternic. Astfel, putem discerne mai multe etape (de la excludere la incluziune și apoi la viață împreună), înainte de a începe integrarea diferitelor grupuri (mai ales din secolul al 6-lea).*

L'EMATOFAGIA DEI NOMADI DELLE STEPPE (MART. SPECT. 3, 4)

Patrizia MASCOLI – Giovanni Antonio NIGRO
(Università di Bari Aldo Moro)

Abstract: *Patrizia Mascoli reconstructs the historical and literary background of a Sarmatian custom (drinking horse blood) mentioned in a poem by Angelo Poliziano. It goes back to Martial, Spect. 3, 4, but it is also attested in Lucanus, Statius, Valerius Flaccus, Silius Italicus and other Latin and Greek authors speaking about nomadic tribes living in the Eurasian steppes.*

Giovanni Antonio Nigro summarizes the history of the relationships between Roman Empire and Sarmatians in order to contextualize literary references in the wider frame of struggles, trades and negotiations linking and/or opposing Roman civilization to the North Iranic cultures, seen as barbarian and militarily threatening realities.

HEMATOFAGIA NOMAZILOR STEPEI (MART. SPECT. 3, 4)

Rezumat: *Patrizia Mascoli reconstituie contextul istoric și literar al unui obicei sarmatic (băutul sângelui de cal) menționat într-un poem al lui Angelo Poliziano. Acest obicei este menționat mai întâi de Martial, Spect. 3, 4, dar este, de asemenea, atestat în Lucanus, Statius, Valerius Flaccus, Silius Italicus și alți autori*

latini și greci care vorbesc despre triburile nomade care trăiesc în stepele eurasiatice.

Giovanni Antonio Nigro rezumă istoria relațiilor dintre Imperiul roman și sarmați, în scopul de a contextualiza referințele literare în cadrul mai larg al luptelor, tranzacțiilor și negocierilor care au legat și / sau au opus civilizația romană culturilor nord-iranice, văzute ca barbare și periculoase în plan militar.

RELIGION AND URBANIZATION IN WESTERN ASIA MINOR DURING THE HELLENISTIC AND ROMAN PERIODS

Iulian MOGA

(“Alexandru Ioan Cuza” University Iași)

Abstract: *Starting with a presentation of environment and topographic conditions of the regions that surround the ancient cities of Pergamon, Miletos, and Ephesos, the article analyzes their development on different stages of evolution by stressing at first on the importance of location and relocation determinants for their growth or even extinction. With the came of the Hellenistic times, these cities met new challenges that generally, after a short interval of turmoil, lead to a spectacular demographic increase due mainly to the influx of migrant population. But notably Miletos and Ephesos had to face new provocations because the morphology of the landscape radically altered. The analysis continues with a critical view upon the traditional perceptions regarding the urban patterns, the sequences of development and the structuring of the public and private spaces within the city, to end with a correlation between the building programmes of the urban environment and those of their major sanctuaries.*

RELIGIE ȘI URBANIZARE ÎN VESTUL ASIEI MICI ÎN PERIOADELE ELENISTICĂ ȘI ROMANĂ

Rezumat: *Începând cu o prezentare a mediului și a condițiilor topografice din regiunile care înconjoară orașele antice Pergamon, Miletos și Ephesos, articolul analizează dezvoltarea lor pe diferite stadii de evoluție, subliniind în primul rând importanța determinantă a amplasării și relocării pentru creșterea sau chiar dispariția lor. În epoca elenistică, aceste orașe întâlnesc noi oportunități, astfel că, după un interval scurt de criză, are loc o creștere demografică spectaculoasă. În special Miletos și Ephesos au trebuit să facă față provocărilor noi, deoarece morfologia peisajului s-a modificat radical. Analiza continuă cu o perspectivă critică asupra percepțiilor tradiționale în ceea ce privește modelele urbane, secvențele de dezvoltare și structurare a spațiilor publice private din interiorul orașului și se încheie cu o corelare între programele de construire a mediului urban și cele ale sanctualelor majore.*

LES NOMS DES EMPEREURS TÉTARCHIQUES MARTELÉS: LES INSCRIPTIONS DE L'AFRIQUE ROMAINE

Yutaka OSHIMIZU
(Research Fellow of JSPS)

Abstract: *The aim of this article is to reconsider the reason why the names of Tetrarchic emperors were erased on many African inscriptions. Certain scholars think that, according to Lactantius, Constantine or the Senate ordered the destruction of the images of Maximian, therefore his and his colleagues' names were erased simultaneously, and others attribute it to the violence of Christians in the Late Antiquity.*

Examining the inscriptions on which their names were erased, the difference between the urbanized provinces as Proconsularis and the military one as Numidia is found. In the former, their erased names had been inscribed on the public works. The names of the Tetrarchic emperors were enumerated, and a part of only one or two imperial titles are removed. In some cases, only the name of Galerius was erased: it seems to me that the hostility of Christians caused the erasure in order to dishonor the memory of persecutors. On the other hand, in Numidia, most of the inscriptions on which the imperial titles were erased had been engraved on pedestals. In many cases, all the imperial titles were erased, and the identification of some erased imperial titles is almost impossible. In these cases, it is reasonable to think that the aim of erasure was reuse of pedestals.

The reuse of epigraphic materials increased in Late Antiquity, because many ancient monuments accumulated in the city and the public space was limited. The descendants of Constantius Chlorus ruled the African provinces until the death of Julian, and the provincials restrained the reuse of his pedestals. As a result, many pedestals of other Tetrarchic emperors were reused, and their names were erased.

NUMELE ÎMPĂRAȚILOR TETRARHI MARTELATE : INSCRIȚIILE DIN AFRICA ROMANĂ

Rezumat: *Scopul acestui articol este să reconsidere motivul pentru care numele unor împărați tetraarhi au fost șterse de pe numeroase inscripții din Africa. Unii cercetători cred că, în conformitate cu Lactantius, Constantin sau Senatul au ordonat distrugerea imaginilor lui Maximian; prin urmare, numele lui și al colegilor săi au fost șterse simultan; alții atribuie acest fapt violenței creștinilor din Antichitatea târzie.*

Examined inscriptions on which names were erased, a difference is observed between urbanized provinces as Proconsularis and military as Numidia. In the former case, names were erased from public monuments. Among the names of tetrarchic emperors, only one or two imperial titles were eliminated. In some cases, only the name of Galerius was erased: here it seems that the hostility of Christians caused the erasure, with the aim of dishonoring the memory of persecutors.

rilor. Pe de altă parte, în Numidia, cele mai multe dintre inscripțiile pe care titlurile imperiale au fost șterse au fost inscripționate pe pedestale. În multe cazuri, toate titlurile imperiale au fost șterse, însă identificarea unora dintre titlurile imperiale șterse este aproape imposibilă. În aceste cazuri, este rezonabil să credem că obiectivul ștergerii a fost reutilizarea pedestalelor.

Reutilizarea materialelor epigrafice a crescut în Antichitatea târzie, pentru că, în orașe, spațiul public s-a restrâns. Urmașii lui Constantius Chlorus au condus provinciile africane până la moartea lui Iulian și provincialii au restrâns re folosirea pedestalelor sale. Drept rezultat, multe pedestale ale altor împărați tetrarhi au fost re folosite, iar numele lor au fost șterse.

INNI E PREGHIERE NEL *MESSALE* DI BUZUKU (1555)

Evalda PACI

(Centro di Studi di Albanologia, Tirana)

Abstract: *This article will focus on prayers and other liturgical texts that are to be found in Meshari (The Missal) of Buzuku (1555), the first book of Albanian language. This prayers are part of the first part of the book (Ofica e Zojës) and are treated from different aspects: textology, grammatics and philology. Some of these texts are repeated several times in the book. This is the case of the hymn Memento rerum conditor. In relation to this text we can notice repeating and uniqueness of various names and verbs forms. We think that this kind of text analyzes serves better for the precisement and understanding of the work The Missal of Gjon Buzuku.*

IMNURI ȘI RUGĂCIUNI ÎN *MESSALE* AL LUI BUZUKU (1555)

Rezumat: *Acest articol se va concentra pe rugăciuni și alte texte liturgice incluse în Meshari (Liturgierul) lui Buzuku (1555), prima carte în limba albaneză. Aceste rugăciuni se întâlnesc în prima parte a cărții și sunt tratate sub diferite aspecte: textologie, gramatică și filologie. Unele dintre aceste texte sunt repetate de mai multe ori în carte. Acesta este cazul imnului Memento rerum conditor. În legătură cu acest text, putem observa repetarea și unicitatea diferitelor nume și forme verbale. Noi credem că acest analiza unui asemenea tip de text servește mai bine pentru înțelegerea lucrării Liturgierul al lui Gjon Buzuku.*

IL PREFETTO DEL PRETORIO IN AURELIO ARCADIO CARISIO E GIOVANNI LIDO

Daniele Vittorio PIACENTE
(Università di Bari Aldo Moro)

Abstract: *The Author studies the complex figure of the Praefectus praetorio in his institutional office through the accounts of Aurelius Archadius Charisius and Johannes Lydus.*

PREFECTUL PRETORIULUI ÎN AURELIUS ARCHADIUS CHARISIUS ȘI IOHANNES LYDUS

Rezumat: *Autorul studiază figura complexă a prefectului pretoriului în scrierile lui Aurelius Archadius Charisius și Lydus Johannes.*

UN GRUPPO DI STELE FUNERARIE PROVENIENTI DA VIMINACIUM (MOESIA SUPERIORE)

Sanja PILIPOVIĆ
(Istituto degli studi sui Balcani,
Accademia Serba delle Scienze e delle Arti, Belgrado)

Abstract: *The topic of research in this study is a group of high quality funerary stelae from Viminacium (modern Kostolac), located in the roman province of Upper Moesia. These funeral stelae are made from marble and exhibit complex decorative schemes with high quality reliefs. Usually, the central reliefs show scenes from Greek mythology such as carved representations of the Rape of Persephone, Helen and Menelaus and Heracles and Alcestis (cat. no. 1, 2 and 6). Nearly all have a frieze with wild animals in a hunting scene (cat. no. 1, 2, 3, 4 and 6). Important analogies for these reliefs can be found in the funeral art of the provinces of Lower and Upper Pannonia and Noricum. Stelae from Viminacium were erected for citizens and residents who belonged to the city's higher socio-economic stratum and who would have been able to afford such monuments. They occupied high positions in municipal administration. They were members of ordo decurio (cat. no. 1 and 4), one of them was a veteran of the legion VII Claudia (cat. no. 1); another was a speculator the legion VII Claudia (cat. no. 3); yet another was a signifier in a legion IIII Flavia, (cat. no. 5); and finally, one was decurio augur (cat. no. 2). Based upon the decorative scheme of this group, it's dating from the second to the early third century, the similarity in style and the choice of themes, as well as the existence of a large number of funerary stelae in Viminacium with complex decorative schemes and style, we may conclude that they were made at local workshops in Viminacium. They were likely manufactured in local workshops based upon models produced in the art centers of Lower Pannonia, Upper Pannonia and Noricum and were in keeping with the most important artistic trends of the time. The presence of these stelae at Viminacium should be understood in the context of the city's economic and cultural prosperity of the second half of the second or early third century. Viewed in this light, these stelae from Viminacium belong to a group of outstanding works of funerary art made in the territory of the city that transcend the provincial boundaries within which they were made.*

UN GRUP DE STELE FUNERARE PROVENITE DE LA VIMINACIUM (MOESIA SUPERIORE)

Rezumat: *Subiectul cercetat în acest studiu este un grup de stele funerare de la Viminacium (Kostolac modern), oraș situat în provincia romană Moesia Superior. Aceste stele funerare sunt făcute din marmură și prezintă scheme decorative complexe, cu reliefuri de înaltă calitate. De obicei, reliefurile centrale arată scene din mitologia greacă, cum ar fi răpirea Persephonei, Helena și Menelau, Heracles și Alcestis (cat. nr. 1, 2 și 6). Aproape toate au o friză cu animale sălbatice în scene de vânătoare (cat. nr. 1, 2, 3, 4 și 6). Analogii importante pentru aceste reliefuri pot fi găsite în arta funerară a provinciilor Pannonia Inferior și Superior și Noricum. Stelele de la Viminacium au fost ridicate pentru cetățenii și rezidenții orașului care beneficiau de resursele necesare comandării unor astfel de monumente. Ei au ocupat poziții înalte în administrația municipală, membri în ordo decurio (cat. nr 1 și 4.), unul dintre ei a fost un veteran al legiunii a VII-a Claudia (cat. nr 1.), altul a fost un speculator al legiunii a VII-a Claudia (cat. nr. 3), un altul a fost signifer al legiunii IIII Flavia (cat. nr. 5), în sfârșit, altul a fost decurio augur (cat. nr. 2). Pe baza sistemului decorativ, stelele din acest grup datează din de la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului al III-lea; asemănările în stil, alegerea temelor, precum și existența unui număr mare de stele funerare la Viminacium cu complexe sisteme decorative și stilistice duc la concluzia că ele au fost realizate în atelierele locale din Viminacium. Ele au fost probabil fabricate în ateliere locale pe baza modelelor produse în centrele de artă din Pannonia Inferior, Pannonia Superior și Noricum și au fost în conformitate cu cele mai importante curente artistice ale vremii. Prezența acestor stele la Viminacium ar trebui să fie înțeles în contextul prosperității economice și culturale a orașului în a doua jumătate a secolului al treilea sau mai devreme. Privite în această lumină, aceste stele de la Viminacium aparțin unui grup de opere remarcabile de arta funerară efectuate pe teritoriul orașului ce transcend granițele provinciale în care acestea au fost făcute.*

CANTO CRISTIANO ED EBRAISMO. ALCUNE QUESTIONI

Francesco SCODITTI
(Università di Bari Aldo Moro)

Abstract: *Christianity in its way of spreading during the early centuries of his life, she needs the communication skills of music. The task of this paper is therefore to propose some insights on the possible stages of the birth and evolution of the first Christian song in its relationship with the musical culture and the Jewish ritual. In the Jewish ceremony sung declamation of Old Testament's Psalms has always been structured forms of musical ornamentation in keeping with the nature of language, and this is the fundamental reason why scholars recognize that the primary model of the most ancient Christian chant certainly was represented by the praying intonation of the Jewish Synagogue. Moreover the fruitful relations between Christian ritual and Jewish musical expressions*

have lasted for centuries and have continued to live even after the complete definition of the Christian liturgy in the West.

CÂNTUL CREȘTIN ȘI EBRAISMUL. CÂTEVA PROBLEME

Rezumat: *În primele secole ale existenței sale, creștinismul a fost propovăduit și prin intermediul muzicii. Scopul acestui text este de a propune câteva considerații privitoare la stadiile posibile ale nașterii și evoluției primului cântec creștin și relațiile lui cu cultura muzicală și ritualul evreiesc. Ceremonia iudaică a declamării Psalmilor din Vechiul Testament a avut întotdeauna forme structurate de ornamentație muzicală și aceasta este modelul primar al celui mai vechi cânt creștin identificat de cercetători, mai precis rugăciunea intonantă în sinagogă. Formele muzicale creștine generate de expresiile musicale iudaice au continuat chiar și după definirea completă a liturghiei creștine în Occident.*